

MAG ISRAËL ZICH VERRADEN VOELEN?

door Johan M. Snoek

'Israël voelt zich verraden'. Onder deze kop schreef drs. Coos Schoneveld te Jeruzalem in Hervormd Nederland een bijdrage, waarin hij weergaf dat Israël zich verraden voelt door de houding van de kerk en het christendom tijdens de laatste oorlog in het Midden-Oosten. Hoewel ik het mogelijk acht dat Israël zich verraden kan voelen zonder het ook te zijn, denken velen daar anders over. Omdat ik mij tot in mijn ziel bij het Midden-Oosten betrokken voel, laat ik hier enkele punten volgen, die elementen van een reactie zouden kunnen zijn op de Israëliëse gevoelens.

1. Het was voor ons bij de wereldraad van kerken in Genève in de eerste dagen van de oorlog niet duidelijk dat Israël zich in zijn bestaan bedreigd voelde. Zelf belde ik de tweede dag (maandag) de Israëliëse ambassade op waar men zei: 'het gaat goed, net als in de zesdaagse oorlog'. Op dinsdag had ik een lang gesprek met dr. Riegner, de secretaris-generaal van het World Jewish Congress. Vele punten stonden op mijn lijstje; helemaal onderaan: 'Verklaring?' We zijn er niet aan toe gekomen; hij evenmin als ik.

Blijkbaar hebben we de capaciteiten van de Israëliëse inlichtingendienst overschat en te gemakkelijk gedacht dat Israël toch de sterkste partij zou blijken te zijn. Ook kwam de aanval als een (gevaarlijke) verrassing. Dit verrassings-element werd in het begin door Israëliëse woordvoerders ontkend. Het gevaar werd pas toegegeven toen het voorbij was, en Israël de situatie op de Golan-hoogte meester was.

Kritiek

2. Israëliëse vrienden die 'vele malen de officiële regeringspolitiek gekritiseerd hebben, en aangedrongen op grotere vindigheid en flexibiliteit van de kant van de regering en op het ernstig nemen van de rechten van de Palestijnen' verdienen grote waardering. Helaas hun aantal en invloed is vrij beperkt. Eén van hen — Arye Eliav, die ik vorig jaar ontmoet had en toen vol moed was — werd me vlak voor deze laatste oorlog beschreven als 'een zeer eenzaam man'. Het was amper te verwachten dat de kritiek van binnen uit enige reële invloed op de Israëliëse regering zou hebben: bepaalde officiële uitspraken en beslissingen wezen helaas in een andere richting. Misschien mede

daarom vertrouwden een aantal Joodse vrienden me — tijdens de oorlog — toe: 'We hopen dat geen van beide partijen zullen winnen, want een nieuwe nederlaag van onze tegenstanders zal alleen maar de verbittering doen toennemen en de kans op vrede nog verder verkleinen. Misschien zullen er — als de strijd onbeslist eindigt — nieuwe mogelijkheden te zien komen'. Ook in de Joodse pers waren er diverse stemmen die erop wijzen dat uit de laatste ontwikkelingen iets goeds kan voortkomen.

Brugfunctie

3. De verklaring van de Wereldraad van Kerken is nogal gematigd, maakt 'geen onderscheid tussen aanvaller en aangevallene' en zal daarom geen luid applaus oogsten van welke kant der strijdende partijen ook. We hebben evenmin de aanvaller in 1967 beschuldigd (de facto Israël, al werd dit eerst door officiële woordvoerders ontkend), of in 1956, toen Engeland, Frankrijk en Israël Egypte aanvielen. Daar hebben we ons niet laten leiden door een verlangen om neutraal te blijven ('Neutral' is, vind ik, een naar woord). Maar wil er ooit vrede komen in het Midden-Oosten, dan zullen er bruggen gebouwd moeten worden, en om een brug te bouwen moet je verbindingen met beide kanten blijven houden. Op mij persoonlijk (en ik was bij de opstelling van de verklaring van de Wereldraad betrokken) heeft de brief door dr. James Parkes gepubliceerd werd in *The Times* (13 oktober) een diepe indruk gemaakt. Parkes is een bekend en beproefd vriend van Israël, die zijn leven gewijd heeft aan het bevorderen van goede Joods-Christelijke betrekkingen.

Hij schreef:

'Ik ben er zeker van dat het de

plicht is van hen die niet direct in het konflikt betrokken zijn, om niet de blaam te leggen op — of rechten te eisen voor — de ene of de andere partij. Het moet onze positieve bijdrage zijn, te zeggen tegen beide kanten: 'U hebt de rechten van de ander niet voldoende in rekening gebracht. Het land waarover gij strijdt zal geen vrede hebben, totdat ge aanvaardt dat er drie religies en twee volken zijn die in dit land hun echte, hedendaagse wortels hebben. De toekomst zal geweldige eisen stellen aan zowel het Israëliëse als het Palestijnse volk, en ook aan de drie godsdiensten die Jeruzalem als uniek en heilig beschouwen. Om aan deze eisen te kunnen beantwoorden — en dit kan een dienst aan de hele wereld betekenen — moet U verzoend zijn met elkaar. Voor U beiden zijn veiligheid en kracht niet afhankelijk van aardrijkskundige grenzen maar van de houding van hen die aan de andere kant ervan wonen.'

'We zijn ervan overtuigd dat geen van U beiden blijvende winst of veiligheid kan verkrijgen door oorlog, en we zullen alles doen wat we kunnen om U beiden te helpen tot vrede te komen, en tot een waarborg van zijn bescherming'.

Verzoendag

4. Een vaak gehoord verwijt is: 'waarom niet de snoodheid van het aanvallen juist op de grote Verzoendag aan de kaak gesteld?' Het antwoord is: godsdienstige elementen — die in bijna elke oorlog aanwezig zijn — zouden vrede en verzoening moeten dienen, niet de propaganda tegen de ander. Het Israëliëse leger heeft overigens indertijd de twee Arabische dorpen in Noord-Galilea, Ikrith en Bir'im, verwoest op de vooravond van

Palestijnse vluchtelingen, zoals zij na de oorlog van 1967 terugkeerden over de Allenby-brug.

het Kerstfeest. De Wereldraad heeft dit 'religieuze element' nooit uitgespeeld in de protesten die gemaakt werden (evenmin hebben we ooit die protesten gepubliceerd). Bovendien herinner ik me dat, toen ikzelf in Tiberias woonde, een Israëliische strafexpeditie aan de overkant van het meer van Galilea begon op Sabbath. Naar ik meen — maar m'n geheugen kan me hier bedriegen — werd één van de straf-expedities tegen Libanon gelanceerd op grote Verzoendag.

Kleine zaak

5. Nu de kanonnen (voorlopig?) zwijgen, gaat de psychologische oorlogsvoering door ofschoon we broodnodig zouden moeten werken voor een klimaat waarin de vrede kan gedijen. De Wereldraad heeft geprobeerd hier het een en ander te doen.

Toen mijn collega dr. Leopoldo Nilus (Directeur van 'the Commission of the Churches on International Affairs') en ik, (begin november), in Jeruzalem geweest waren, zijn we doorgereisd naar Beiroet en Damascus.

Door Arabische christenen geholpen (er zijn er 10 miljoen in het Midden-Oosten; dringt de stem van hun angsten, onzekerheid en hoop wel vol-

doende in Nederland door?) kregen we toestemming om twee krijgsgeschiedkundigen Israëliische officieren te bezoeken, met hen te praten en hun namen aan hun families in Israël door te geven. En dat, terwijl het Internationale Rode Kruis nog geen enkele naam doorgekregen heeft, laat staan gevangenen heeft mogen bezoeken. Wel werd ons in Damascus vriendelijk gevraagd, of we beseften dat Syrië er tengevolge van de laatste oorlogshandelingen weer 15.000 ontheemden bijgekregen heeft. We wisten dat eigenlijk niet, tot onze schande.

Het is maar een kleine zaak: een paar families hoorden dat hun man en zoon nog leeft en verteld heeft dat hij goed behandeld wordt (onze indrukken bevestigen dit: ze zagen er uitstekend uit).

Een kleine zaak, die toch als een lopend vuurtje door Israël ging. Kort daarop werd ik opgebeld vanuit Jeruzalem en men verzocht om ons verhaal eerst in het Engels en dan in het Hebreeuws te vertellen. Het werd op de band opgenomen en de volgende dag over de Israëliische radio uitgezonden. Vandaag kwam een broer van één van de gevangenen piloten overvliegen naar Genève uit Engeland, om al-

le bijzonderheden uit de eerste hand te horen.

Een kleine zaak, die toch kan helpen om een keerpunt teweeg te brengen, aan beide kanten; die kan helpen, om de vrede te winnen. Eergisteren werd bekend dat minister Dayan de 15.000 Syrische vluchtelingen zal toestaan om naar huis en haard terug te keren. Wat we nu nodig hebben is een escalatie van goede wil, in plaats van een escalatie in bewapening.

Direct na de uitzending belde een Joodse vriend me op uit Jeruzalem. Onlangs had hij de Wereldraad scherp — en m.i. onbarmhartig — aangevallen.

Ditmaal klonk zijn stem heel vriendelijk: 'ik heb zojuist de radio-uitzending gehoord: bedankt, Johan'. Ik was verbluft. Had ik tijd gehad om na te denken dan zou ik gezegd hebben: 'God zij dank', en een hele tijd daarna: 'misschien zou je nu tegen de wereldraad ook eens 'bedankt' kunnen zeggen, want in opdracht van en gesteund door deze wereldgemeenschap van kerken deden we wat we gedaan hebben'.

Ds. Johan M. Snoek (gereformeerd) is secretaris van het comité van de wereldraad van kerken voor de kerken en het Joodse volk.